

I de sidste 20 år ser vi ny interesse med udgivelse af tidebøger: Magnus Malm, Erik Hviid Larsen, den keltiske, Claiborne's "Komme dit Rige", Christfulness m.fl.

I 2016-17 udsender Selskabet for Tidebøn og Gregoiransk Sang revideret 3. udgave af Dansk Tidebog i tre bind. Selskabet vil med Tidebogen række en hjælpende hånd til Folkekirkens bønsliv, som trænger til fornyelse, med tidebøn fra kirkens gamle tradition. Og den kan synges i fællesskab uden særlig forberedelse.

Tidebønnen kom til Danmark i 836 med munken Ansgar, der praktiserede den efter Benediktinerreglen. Denne blev udformet i årene 529-ca.547 af Benedikt, som kaldes patriark for vestens munke. Kendetegnende for hans regel i forhold til andre klosterregler er den meget udførlige omtale af tidebønnen, som hans munke siden har praktiseret, og i løbet af de næste 500 år erstattede den alle lokale klosterregler i Europa. Døgnetts otte tidebønner er udførligt beskrevet hvad angår indholdet. Han ønskede udhvilede munke, så Matutinen (Vågenatsbønnen) blev forkortet og begyndte først kl. 02. Så fulgte Laudes (Morgensang) lige før solopgang, og i dagens løb kom de "små" tider Prim (ved første time), Terts (ved tredje), Sext (ved sjette, Middagsbøn), og Non (ved niende time). Vesper (Aftensang) afrundede dagen ved solnedgang, og Completorium (Nattebøn) afsluttede munkens dag ved 20-tiden.

Tidebønnernes klassiske struktur består af Bibelske Psalmer, kort læsning, responsorium, Bibelsk Lovsang - Benedictus (Zakarias') om morgenen og Magnificat (Marias) om aftenen. I det 7. århundrede dukkede Nunc Dimittis (Simeons Lovsang) op i Completorium i kirken - i klostrene ikke før langt senere.

Men Benedikt opfandt ikke tidebønnen, han satte den blot i system. Den går helt tilbage til apostlene, Jesus og den jødiske bønstradition, og i Oldkirken blev den mest praktiseret i hjemmene (morgen, middag og aften). Da kirken efter forfølgelsestiden blev fri under kejser Konstantin den Store, ændrede fromhedslivet sig radikalt. Herefter udviklede tidebønnen sig i to spor, i kirker og klostre, men dog med gensidig påvirkning. I klostrene bad man hele Psalteret, mens man i kirken gjorde det i udvalg. Ambrosius, biskop af Milano (d. 397), indførte hymner efter østligt forbillede og skrev selv nogle. Gregor den Store var benediktiner og pave 590-604, skrev hymner og grundlagde den gregorianske sang. Både Ambrosius' og Gregors hymner synges stadig, ikke blot på latin, men også i oversættelser, og findes derfor også i Dansk Tidebog. Hymnedigtningen udviklede sig meget i middelalderen.

Gregor den Store udbredte liturgien i Roms basilikaer til resten af Rom og resten af Europa. Denne tidebøn blev derved også præsternes, og snart blev alle tidebønnerne almindelig praksis, og præsterne blev forpligtet på at deltage i det hele. Dermed blev tidebønnen, der siden Oldkirken var del af det kristne liv, nu udelukkende varetaget af præster og i klostre.

Tidebønnen kom som nævnt til Danmark med Ansgar, men den blev først udbredt, da man senere begyndte at bygge (sogne)kirker og klostre. De første klostre i Danmark blev grundlagt af benediktinerne i 1070 i Lund og i 1088 i Odense, og den benediktinske praksis fandtes i senmiddelalderen i Danmark i 47 klostre. Her bad man alle tidebønner efter reglen, der kunne tillempes efter forholdene af den lokale abbed. Cistercienserne kom til i 1144, og de fulgte også Benedikts Regel. Flere andre ordener slog sig også ned hos os, hver med deres tidebøger. Ved Reformationen var der 117 klostre i Danmark. Også i kirkerne var der Laudes og Vesper,

og præsterne bad selv tidebøn ligesom munkene. De fik i 12. årh. deres egen tidebog ("breviar"). Alle disse tidebønsformer kaldes "Officium Divinum" - den guddommelige tidebøn, bl.a. for at skelne den fra den enklere tidebønsform, som lægbrødrene dyrkede i senmiddelalderen, "Breviarium Parvum". Den lille Tidebog bestod normalt af lørdagens tidebønner (ofte med Maria-antifoner), som gentoges hele ugen som en forberedelse til søndagsmessen. Det blev en af de mest trykte bøger efter Bibelen efter bogtrykkerkunstens komme. Og efter Reformationen overførtes elementer herfra til protestantiske bønnebøger.

Efter reformationen fortsatte tidebønnerne i kirkerne, særlig hvor der var latinskole, morgen og aften med tilhørende ringninger. Latinen var dog stadig liturgisk sprog, så nok var det ikke særlig folkeligt, men det var også primært for latinskoledrengenes indlæring af latin. Da latin i 1806 ophørte med at være hovedsprog, faldt også tidebønnerne bort, for bøgerne var efterhånden slidt op og der var ikke udgivet nye. Præsternes tidebønspflicht fortsatte også efter Reformationen, og de bad morgen- og aftensang i sognekirkerne indtil 1770. Kun klokkeringningen fortsatte, og tidebønspilten blev erstattet af studiepligt. De bibelske Psalmer synes også fortsat at have været i brug til personlige andagter, for de syv bodspsalmer 6, 32, 38, 51, 102, 130, og 143 er optaget i tekst- og bønnebogen til Salmebog for Kirke og Hjem (1897), men derimod ikke i Den danske Salmebog fra 1953. Dog er i bønnebogen fortsat anført Psalme 100 ved gudstjenester og kirkelige handlinger, foruden Ps. 145:15-16 og 136:1 under bordbønner. Ps. 100 findes også i salmebogen fra 1992, og før skriftemålet Ps. 130 og der henvises til bodspsalmerne.

I Den Anglikanske Kirke overlevede tidebønnerne, bl.a. fordi man oversatte dem til modersmålet og videreudviklede de gregorianske Psalmodi-formler. Derfor er den anglikanske den eneste af Reformationens kirker, der har Tidebøn med Psalmer fra Bibelen i ubrudt brug.

Men i Den danske Folkekirke blev Morgen- og aftensang efterhånden noget upåagtet. Man kunne naturligvis synge Kingos og Ingemanns morgen- og aftensalmer og bede morgen- og aftenbønnerne i salmebogens tekst- og bønnebog. Men hvad der betyder mere i denne sammenhæng, er Musiktillæg til Gudstjenestjæneordning for Den Danske Folkekirke fra 1994, hvor tidebønnen kommer tilbage. Her er dels morgen- og aftensang med forslag til Bibelske Psalmer og Zakarias' og Marias Lovsange - noget af dette fandt man i Prøveritualbogen fra 1963. Endvidere et forslag til musikgudstjeneste: Vesper efter engelsk forbillede. Dermed fik disse gudstjenesteformer en semi-officiel status i Folkekirken.

Den gryende liturgiske fornyelse satte også i 1920'erne spor i Danmark, omend i mindre omfang end i vore nabolande. Københavns Domkirke fik daglig morgenandagt med bibelsk Psalme, der fortsat radiotransmitteres. I 1927 stiftede præsterne Tom Lønborg-Jensen og Dag Monrad Møller m.fl. studenterfællesskabet Theologisk Oratorium efter forbillede fra Kelham College, Nottinghamshire, England, som de havde besøgt. Oratoriets Regel angiver tidebønnen som "livsnerve", og man udgav selv Bibelske Psalmer til gregorianske toner i tre udgaver: 1929, 1933 (udvalgte) og 1946 (alle). Efterhånden udgav man også Morgen- og Aftenbøn, og i 1961 udgav Dag Monrad Møller og andre af Oratoriets præster 1. udgave af Dansk Tidebog. Senere i 60'erne kom der Antifonaler (melodibøger) i tre bind. En enklere udgave var Ungdommens Tidebog - bl.a. for konfirmander - med tilhørende Antifonale, en lille, handy bog fra 1963. Man begyndte at afholde sommermøder med tidesang i Løgumkloster. I 1965 stiftede bl.a. Dag Monrad Møller, Harald Vilstrup, Finn Viderø og Ethan Rosenkilde Larsen på et sommermøde Selskabet Dansk Tidegærd, og disse fire, to præster og

to organister, stod bag udgaven af 2. udgave af Dansk Tidebog i 1971 med tilhørende Antifonale I (1971) og II (1977). Harald Vilstrup havde gendigtet en lang række af de middelalderlige hymner til dansk. I 1981 kom salmebogstillægget 129 salmer, udgivet af kirkens højrefløj med Jørgen Glenthøj som redaktør. Han sørgede for, at der kom tidebønner med gregoriansk sang med, og der kom også Psalmer med anglikansk og neogregoriansk musik. Her må nævnes Kirkemusikkredsens arbejde, og 129 salmer hentede materiale fra Tidsskrift for Kirkelig Fornyelse (red. Ole Skjerbæk Madsen), hvis nr. 1-2 1976 indeholdt Bibelske Psalmer til gudstjenesten, bl.a. af Axel Madsen og Ulrich Teuber.

Udgivelsen af Den Lille Tidebog i 1997 med tilhørende cd - indeholdende dagens tidebønner - gav et større udredningsarbejde om ophavsret. Det betød, at selskabet umiddelbart kunne genoptage udgivelserne fra 2010. Først kom den enkle tidebog, Bibelsk Fællesbøn. Derefter Nattebøn, Søndagens Tidebønner, Kirkeårets Festvespere og Bibelske Lovsange. Da Selskabet Dansk Tidegærd efterhånden blev for kryptisk, valgte man at skifte navn til Selskabet for Tidebøn og Gregoriansk Sang.

Dansk Tidebog anvender Bibelens ord til bøn, som kan inspirere den personlige bøn. Vi forbindes med kristne fra alle traditioner og tider - og herved følges apostlens ord om, at vi skal bede uophørligt. Vi sættes ind i bønnens fællesskab, også når det sker i lønkammeret. Tidebøn er en åndelig skatkiste.

Kim Thinggaard
Formand for Selskabet for Tidebøn og Gregoriansk Sang
Redaktør af tidebøger og antifonaler
Organist og kantor ved Bethlehemskirken, København